

Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση

Τόμ. 1 (2018)

11ο Πανελλήνιο και Διεθνές Συνέδριο «Οι ΤΠΕ στην Εκπαίδευση»

Εισάγοντας στην Εκπαίδευση τα Πολυτροπικά Κείμενα Λόγου Πειθούς: Συγκρότηση Θεωρητικού Πλαισίου και Σχεδιασμός Μαθήματος Δραστηριοτήτων Παραγωγής Βίντεο

Κατερίνα Φραγκιαδουλάκη, Αγγελική Δημητρακοπούλου

doi: [10.12681/cetpe.4358](https://doi.org/10.12681/cetpe.4358)

Βιβλιογραφική αναφορά:

Φραγκιαδουλάκη Κ., & Δημητρακοπούλου Α. (2022). Εισάγοντας στην Εκπαίδευση τα Πολυτροπικά Κείμενα Λόγου Πειθούς: Συγκρότηση Θεωρητικού Πλαισίου και Σχεδιασμός Μαθήματος Δραστηριοτήτων Παραγωγής Βίντεο. *Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση*, 1, 643–650. <https://doi.org/10.12681/cetpe.4358>

Εισάγοντας στην Εκπαίδευση τα Πολυτροπικά Κείμενα Λόγου Πειθούς: Συγκρότηση Θεωρητικού Πλαισίου και Σχεδιασμός Μαθήματος Δραστηριοτήτων Παραγωγής Βίντεο

Κατερίνα Φραγκιαδουλάκη¹, Αγγελική Δημητρακοπούλου²
 fragkiadoulaki@aegean.gr¹, adimitr@aegean.gr²
 Υποψήφια διδάκτορας Πανεπιστημίου Αιγαίου¹
 Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Αιγαίου²

Περίληψη

Η ένταξη της παραγωγής βίντεο στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας μελετάται και προτείνεται από διαφορετικά επιστημονικά πεδία. Το παρόν άρθρο εστιάζει στην ανάδειξη αφενός της υπόστασης των ψηφιακών βίντεο ως πολυτροπικών συνθέσεων και αφετέρου των εμπλεκόμενων κύριων επιστημονικών πεδίων που προσεγγίζουν την ανάγνωση, ανάλυση και παραγωγή τους. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα βίντεο λόγου πειθούς, ως ένα είδος που δημιουργείται και διακινείται από τους πολίτες στα κοινωνικά δίκτυα. Προσδιορίζεται ο σχεδιασμός και το περιεχόμενο ενός συναφούς πανεπιστημιακού μαθήματος, η δόμηση αυτού, τα εργαλεία που ενσωματώνει, καθώς και η δημιουργία αυθεντικού πλαισίου κοινωνικού χώρου προβολής των παραγωγών και αλληλεπίδρασης των δημιουργών. Η πρόταση αφορά την παραγωγή βίντεο λόγου πειθούς για φλέγοντα κοινωνικο-πολιτικά θέματα που αξιοποιεί κυρίως προ-υπάρχοντα υλικά. Το άρθρο συζητά το ενδιαφέρον τέτοιων προσεγγίσεων στο πλαίσιο της εκπαίδευσης, και τη σημασία που έχουν για την ανάγκη εξυπηρέτησης των μαθησιακών στόχων της εκπαίδευσης στον 21^ο αιώνα.

Λέξεις κλειδιά: πολυγραμματισμοί, ψηφιακό βίντεο, κοινωνικά μέσα, ρητορική, πολυτροπικότητα

Εισαγωγή

Η εξέλιξη των ψηφιακών τεχνολογιών αλλά και η επικράτηση των κοινωνικών μέσων αφενός έκανε εφικτή την παραγωγή μέσων από πολύ περισσότερα άτομα και αφετέρου έδωσε τη δυνατότητα να μοιράζονται ευρέως τις ιδέες τους, κάτι που άλλοτε ήταν δυνατόν μόνο για την πολιτιστική ελίτ (Dietel-McLaughlin, 2009). Η συνδυασμένη ανάπτυξη των τεχνολογιών παραγωγής και του διαδικτύου συνέβαλε στην ανάπτυξη μιας κουλτούρας των νέων μέσων. Οι νέοι από μικρή ηλικία, μέσω της ενεργού συμμετοχής τους, αποκτούν μεγάλη εμπειρία ως χρήστες και δημιουργοί μέσων, γεγονός που έχει συνέπειες στην εκπαίδευση. Η «συμμετοχική κουλτούρα» χαρακτηρίζεται από: «(α) Σχετικά χαμηλά εμπόδια στην καλλιτεχνική έκφραση και την πολιτειακή ενεργή συμμετοχή, (β) Ισχυρή υποστήριξη για την δημιουργία και το διαμοιρασμό των δημιουργημάτων, (γ) Ανάπτυξη μιας άτυπης σχέσης μεντόρων, όπου η γνώση των εμπειρότερων μεταφέρεται στους αρχάριους, (γ) Πεποίθηση των μελών μιας ομάδας ή κοινότητας ότι η συνεισφορά τους έχει σημασία, (δ) Ύπαρξη κοινωνικής σχέσης με τη μορφή ενδιαφέροντος για την γνώμη των άλλων σχετικά με τα δημιουργήματά τους» (Jenkins, 2006: 3).

Ήδη, μελετητές αναγνωρίζοντας τις αλλαγές που επέβαλε στην επικοινωνία η επικράτηση των ΤΠΕ καθώς και τις κοινωνικές και γλωσσικές αλλαγές που επήλθαν στις παγκοσμιοποιημένες κοινωνίες, ανέδειξαν αφενός τη σημασία των πολυτροπικών κειμένων (όπως τα βίντεο) για την προσωπική, εργασιακή και κοινωνική ζωή του πολίτη και αφετέρου

την αναγκαιότητα ανάπτυξης «πολυγραμματισμών» (New London Group, 1996). Ερευνητές και στελέχη εκπαιδευτικής πολιτικής έχουν εισάγει την παραγωγή βίντεο στα αναλυτικά προγράμματα βασικής και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης όπως ο χώρος της Παιδείας στα Μέσα, των Νέων Σπουδών Γραμματισμών, των Σπουδών Ρητορικής/ Σύνταξης/Γραφής (Rhetoric/Composition/Writing Studies) κ.ά.

Η Παιδεία στα Μέσα έχει ως αντικείμενα την κριτική ανάλυση κειμένων των μέσων, τη δημιουργική παραγωγή αλλά και τη διερεύνηση του δυναμικού των αναδυομένων μορφών «συμμετοχικής κουλτούρας». Ειδικότερα, η δημιουργική παραγωγή εστιάζει: α) στη δημοφιλή κουλτούρα και β) στη σχέση μεταξύ δημιουργίας και κριτικής κατανόησης που είναι χρήσιμη στην ανάπτυξη κριτικού γραμματισμού. Στόχος είναι η συστηματική κατανόηση του τρόπου λειτουργίας των μέσων και η στοχαστική χρήση τους και όχι η ανάπτυξη τεχνικών δεξιοτήτων ή η «αυτοέκφραση» (Buckingham, 2015). Ο Buckingham επισημαίνει τη δυνατότητα της τεχνολογίας να γεφυρώνει τη θεωρία με την πρακτική και ειδικότερα των εργαλείων ψηφιακής επεξεργασίας εικόνων και βίντεο να καθιστούν ορατές, κρίσιμες όψεις της διαδικασίας επιλογής, κατασκευής, παραποίησης που παρέμεναν κρυφές με τις αναλογικές τεχνολογίες.

Συνθέτοντας από ποικίλους επιστημονικούς χώρους, το ενδιαφέρον για την παραγωγή ψηφιακών βίντεο από μαθητές/φοιτητές, πηγάζει από τρεις άξονες λόγων: **(I) Κοινωνικοί:** Αποστολή και θεμελιώδης σκοπός της εκπαίδευσης είναι να διασφαλίσει ότι όλοι οι μαθητές επωφελούνται από την μάθηση με τρόπους που τους επιτρέπουν να συμμετέχουν πλήρως και κριτικά στη δημόσια, κοινωνική και οικονομική ζωή (New London Group, 1996). **(II) Επιστημολογικοί:** Η εξέλιξη των ίδιων των επιστημονικών χώρων (π.χ. Γλωσσολογία) εμπλέκει την μελέτη της χρήσης και την εκπαίδευση στην πολυτροπική γραφή από το Νηπιαγωγείο έως το Πανεπιστήμιο. **(III) Μαθησιακοί:** Οι νέοι διεπιδρώντας σε ψηφιακά, πολυτροπικά, πολυμεσικά περιβάλλοντα, αναπτύσσουν νέους μηχανισμούς μάθησης και τρόπους κατασκευής νοήματος, οι οποίοι απαιτείται να ληφθούν υπόψη, προκειμένου να υποστηριχτούν κατάλληλα οι μαθησιακοί στόχοι του 21^{ου} αιώνα (NCTE, 2013; OECD, 2010).

Το βίντεο στην εκπαίδευση χρησιμοποιείται ως εργαλείο διδασκαλίας και μάθησης. Στο παρόν άρθρο αναφερόμαστε στα βίντεο που παράγονται από φοιτητές. Εντός τυπικής εκπαίδευσης αλλά και σε εκτός-σχολείου δομές για νέους και ενήλικες, τα πεδία παραγωγής και χρήσης περιλαμβάνουν ένα μεγάλο εύρος κατηγοριών όπως: διαφημίσεις, τρέιλερ ταινιών, stop animation (Burn & Durran, 2007), ανακοινώσεις κοινής ωφέλειας (Selfe & Selfe 2008), αφηγήσεις (Ranker 2008), i-videos (Kearney et al., 2012), ντοκυμαντέρ (DePalma & Alexander 2015), πολιτικά ρεμίζ (Dubisar & Palmeri, 2010), fanvids (Lachney, 2012), βίντεο κοινωνικής υπεράσπισης (Tetloff et al., 2013).

Τα βίντεο λόγου πειθούς για ένα κοινωνικο-πολιτικό ζήτημα: α) απευθύνονται σε ένα κοινό, β) στόχο έχουν να παρουσιάσουν μία θέση και να πείσουν για αλλαγή στάσης ή δράσης, γ) ως θέμα έχουν ένα κοινωνικο-πολιτικό ζήτημα αιχμής που απασχολεί την κοινωνία, δ) αξιοποιούν ψηφιακό οπτικο-ακουστικό υλικό του διαδικτύου, ε) δημοσιοποιούνται και σχολιάζονται σε κανάλι επικοινωνίας (π.χ. YouTube).

Θεωρητικό πλαίσιο

Από το ρόλο μας ως ερευνητές αλλά και ως εκπαιδευτικοί, μας ενδιαφέρει ο σχεδιασμός μαθήματος συναφούς με την παραγωγή βίντεο λόγου πειθούς στο πλαίσιο της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Για την παραγωγή βίντεο λόγου πειθούς, οι δημιουργοί προβαίνουν σε ρητορικές, σημειωτικές, αισθητικές, τεχνολογικές επιλογές προκειμένου να επιλέξουν τα μέσα και τον τρόπο να παρουσιάσουν τη θέση τους και να πείσουν το κοινό τους. Πέραν της τεχνικής κατάρτισης, θεωρούμε ότι εννοιολογικά εργαλεία από τη Ρητορική, τη Σημειωτική,

την Κοινωνική Σημειωτική και τις Κινηματογραφικές Σπουδές είναι χρήσιμα για την ανάδειξη της κατασκευασμένης φύσης των μηνυμάτων των ΜΜΕ αλλά και της δημιουργικής συνέργειας πολλών σημειωτικών τρόπων για την οικοδόμηση σημασίας.

(I) Ρητορική: Σύμφωνα με τον Kress (2010) η αστάθεια του κοινωνικού και επικοινωνιακού περιβάλλοντος επιβάλλει τη ρητορική προσέγγιση της επικοινωνίας όπου κάθε περίπτωση αντιμετωπίζεται δυναμικά ως καινούργια. Εμπλέκονται έννοιες της ρητορικής χρήσιμες για την προσέγγιση της γραφής σε ψηφιακούς χώρους επικοινωνίας, όπως: ρητορικοί κανόνες, κοινό, σκοπός, ρητορική κατάσταση, επικλήσεις, καθώς και στοιχεία οπτικής ρητορικής όπως: ρητορικά σχήματα, δομή και σχέσεις σημασίας αυτών.

(II) Η Γλώσσα του Κινηματογράφου (Film Studies): Δεδομένης της εμπειρίας των φοιτητών ως θεατών κινηματογραφικών ταινιών η εισαγωγή στη γλώσσα του κινηματογράφου, λειτουργεί ως εννοιολογικό εργαλείο αφενός για την κριτική παρατήρηση των δημιουργικών σχέσεων μεταξύ των σημειωτικών τρόπων και αφετέρου για τη δημιουργία μέσω της αξιοποίησης των δυνατοτήτων του βίντεο ως μέσου (π.χ. ρυθμός). Ειδικότερα: α) οπτικό περιεχόμενο/ύφος, β) οπτικό περιεχόμενο/αφήγηση, γ) ρεαλιστική/ φορμαλιστική αναπαράσταση, δ) εκφραστικά μέσα ύφους (π.χ. μέγεθος κάδρου, γωνία λήψης), ε) λειτουργίες και είδη ήχου, κατηγορίες λόγου, θόρυβος και μουσική, στ) Λειτουργίες του μοντάζ, τρόποι μετάβασης/ σύνδεσης πλάνων, ζ) ιδεολογικό μοντάζ.

(III) Σημειωτικές Θεωρίες: Οι βασικές αρχές των θεμελιωτών της Σημειωτικής δύνανται να παρουσιαστούν μέσα από οπτικά παραδείγματα ή αναφορές σε κοινωνικές πρακτικές: α) γλωσσικό σημείο, δομές της γλώσσας, μεταφορά/μετωνυμία (Saussure), β) σημείο, κατηγορίες των σημείων, απεριόριστη σημείωση (Pierce), γ) επίπεδα σημασίας, σχέση εικόνας/λόγου (Barthes). Η Κοινωνική Σημειωτική προσέγγιση της Πολυτροπικής Ανάλυσης και ειδικότερα η Γραμματική του Οπτικού Σχεδιασμού (Kress & van Leeuwen, 2006) παρέχει μια μεταγλώσσα για την ανάλυση των δομικών στοιχείων και των σχέσεων μεταξύ των διαφορετικών τρόπων για την οικοδόμηση σημασίας σε συγκεκριμένα κοινωνικά και πολιτισμικά πλαίσια. Ειδικότερα: σημειωτικός τρόπος, πολυτροπικότητα, σημειωτικός πόρος, αναπαραστατική, διαπροσωπική, κειμενική μεταλειτουργία, τροπικότητα, χρώμα και τυπογραφία ως σημειωτικοί τρόποι.

Σχεδιασμός Μαθήματος Παραγωγής Βίντεο λόγου πειθούς

Βασικά Στοιχεία Σχεδιασμού

Ο σχεδιασμός ενός μαθήματος, μιας διδακτικής παρέμβασης ορισμένων ωρών, εμπεριέχει κατ' ελάχιστον τα ακόλουθα: α) τον προσδιορισμό του περιεχομένου του μαθήματος και των βασικών υλικών του, β) τη δόμηση του μαθήματος (χρονική αλληλουχία επιμέρους στοιχείων), γ) τις κατηγορίες μαθησιακών δραστηριοτήτων, δ) τα υποστηρικτικά υλικά.

Στόχος της παρέμβασης είναι η διερεύνηση της διαδικασίας παραγωγής λόγου πειθούς από το φοιτητή/νέο πολίτη σχετικά με ένα φλέγον κοινωνικό-πολιτικό ζήτημα με έντονη μηντιακή διάχυση. Ενώ η προβολή μιας θέσης, η τοποθέτηση επί ενός κοινωνικού ζητήματος αποτελεί ενδεχομένως στόχο κάποιων ψηφιακών αφηγήσεων, η έμφαση δε δίνεται στην εξέταση του λόγου πειθούς και στην πολυτροπική οικοδόμησή του νοήματος εντός συγκεκριμένου πολιτικο-κοινωνικού πλαισίου. Επιπλέον, οι σχετικού περιεχομένου ανακοινώσεις κοινής ωφέλειας αποτελούν διακριτό κειμενικό είδος σε αντίθεση με το «βίντεο λόγου πειθούς» που ενδεχομένως λαμβάνει υβριδικές μορφές. Παρά τη σημασία του επιχειρήματος στην εκπαίδευση, ελάχιστες έρευνες εξετάζουν πως οι μαθητές οικοδομούν επιχειρήματα, πολυτροπικά, σε ψηφιακά περιβάλλοντα (Smith et al, 2016).

Ο προτεινόμενος σχεδιασμός μαθήματος εφαρμόστηκε σε φοιτητές/ριες για την παραγωγή ατομικών βίντεο μέγιστης διάρκειας 3 min με θέμα «*Ιχνηλατώντας τα όρια της Ευρώπης: μια ματιά στην προσφυγική κρίση*» σε κρίσιμη εξέλιξη εκείνη την περίοδο. Κομβικής σημασίας είναι οι επιλογές που αφορούν τα χαρακτηριστικά του «θέματος» των βίντεο που ανατέθηκε στους φοιτητές. Οι προσεγγίσεις που εφαρμόζονται ποικίλουν ανάλογα με τους ερευνητικούς στόχους των διαφορετικών μελετών: α) οι φοιτητές υλοποιούν ατομικές παραγωγές με θέματα της προτίμησής τους, β) συνεργατικές παραγωγές (Gilje, 2010). Η επιλογή κοινού θέματος στην παρούσα μελέτη προκύπτει από το στόχο της έρευνας να μελετηθεί το βίντεο λόγου πειθούς ως μέσο κριτικής κατανόησης του κοινωνικού γίνεσθαι.

Το αντικείμενο του θέματος ικανοποιεί την αρχή μιας αυθεντικής εποικοδομητικής δραστηριότητας και βασίζεται στην παρατήρηση ότι ενώ οι φοιτητές γράφουν για τη δημόσια σφαίρα, δεν γράφουν μέσα σε αυτή (Hesse, 2005). Προτάθηκε ένα φλέγον κοινωνικό ζήτημα, εξασφαλίζοντας ότι: α) απασχολεί τους πολίτες, β) όλοι οι φοιτητές/τριες έχουν κάποια γνώση του θέματος, γ) το «κοινό» του κάθε βίντεο εναπόκειται στην επιλογή τους, ενώ δ) το σύνολο των παραγωγών αναρτήθηκε σε έναν πραγματικό χώρο δημόσιας προβολής και σχολιασμού (σε κανάλι του YouTube).

Ο παρόν σχεδιασμός μαθήματος αξιοποίησε τα ερευνητικά πορίσματα πιλοτικής έρευνας (Φραγκιαδουλάκη κ.ά., 2017; Fragkiadoulaki et al., in press). Όσον αφορά τα τεχνολογικά εργαλεία, στην πιλοτική έρευνα επιλέχθηκε κοινό εργαλείο δημιουργίας και επεξεργασίας για να εξασφαλιστούν κοινές συνθήκες εργασίας. Η διαδικτυακή πλατφόρμα επεξεργασίας βίντεο: α) παρέχει δυνατότητα εργασίας ανεξαρτήτως χώρου, β) μειώνει τεχνικά προβλήματα. Επιλέχθηκε η πλατφόρμα WEVIDEO λόγω των αυξημένων δυνατοτήτων επεξεργασίας σε 'timeline mode', στη δωρεάν βασική έκδοση. Στην κυρία έρευνα επιλέχθηκε η πλήρης ακαδημαϊκή έκδοση της πλατφόρμας λόγω της δυνατότητας δημιουργίας ομάδας εργασίας και παρακολούθησης της διαδικασίας δημιουργίας βίντεο.

Αντικείμενο Συνεδριών Μαθημάτων

Το αντικείμενο των συνεδριών των μαθημάτων προκύπτει από το θεωρητικό/επιστημονικό πλαίσιο της δραστηριότητας αυτής καθ αυτής.

I) Έννοιες Ρητορικής και ψηφιακοί χώροι επικοινωνίας: (1) Ορισμός των «πολυτροπικών κειμένων», όπου μέσω συγκεκριμένων παραδειγμάτων παρουσιάζονται: α) ψηφιακοί χώροι επικοινωνίας και οικοδόμηση ταυτότητας, β) λόγος πειθούς στα κοινωνικά μέσα, γ) γραφή σε ψηφιακούς χώρους (ταχύτητα, πρόσβαση, ανωνυμία, διαδραστικότητα). (2) Ορισμός της ρητορικής ως δραστηριότητα κοινωνικο-πολιτισμικά εγκαθιδρυμένης για την επίλυση διαφορών, τη λήψη αποφάσεων και την προώθηση αλλαγής, με ιδιαίτερη σημασία για την ποιότητα των πολιτών και της δημοκρατίας. (3) Σημαντικές έννοιες της ρητορικής. **II) Αρχές Σημειωτικής για την Επικοινωνία:** Αρχές και έννοιες Σημειωτικών θεωριών και παραδείγματα αξιοποίησής τους για την ανάδειξη και δημιουργία νοήματος. **III) Πρακτική στα εργαλεία επεξεργασίας υλικών και βίντεο:** (1) Εργαλεία και δυνατότητες: α) διαδικτυακά εργαλεία επεξεργασίας εικόνας, β) εργαλεία και πλατφόρμες παραγωγής/επεξεργασίας βίντεο, γ) παρουσίαση υλικού (κείμενο, video-tutorials) με οδηγίες χρήσης της πλατφόρμας WEVIDEO, δ) φύλλα οδηγιών για αναζήτηση, κατέβασμα, μετατροπή υλικού που υπάρχει στο διαδίκτυο. (2) Πρακτική στο WEVIDEO, εργασία σε 'timeline mode' κ.ά. **IV) Βασικές αρχές της "γλώσσας" του κινηματογράφου,** μέσω προβολής αποσπασμάτων ταινιών και βίντεο. **V) Γραμματική του Οπτικού Σχεδιασμού και Πολυτροπική Ρητορική:** Βασικές έννοιες και παραδείγματα ανάλυσης (φωτογραφίες, μουσική, διαφημίσεις). **VI) Ζητήματα πνευματικών δικαιωμάτων** οπτικοακουστικού υλικού, αδειών και ορθής χρήσης, στις ψηφιακές συνθέσεις: α) Πνευματικά δικαιώματα

(νόμοι και εγκύκλιοι), β) άδειες Creative Commons, γ) Πνευματικά δικαιώματα στο YouTube, δ) Θεμιτή και αθέμιτη χρήση υλικού και χρήση για «εκπαιδευτικό σκοπό», ε) Διαδικτυακές Πηγές Ελεύθερου Περιεχομένου (royalties free). **VII) Ζητήματα δημοσίευσης και κυκλοφορίας βίντεο στο YouTube:** α) τίτλοι τέλους, β) τίτλος βίντεο, γ) μικρογραφία (thumbnail).

Χαρακτηριστικά Υποστηρικτικής Στρατηγικής Δημιουργίας Βίντεο

Η δημιουργία ενός βίντεο λόγου πειθούς είναι μια σύνθετη δραστηριότητα, που εμπλέκει πολλαπλούς γραμματισμούς. Δεδομένου ότι οι φοιτητές/ριες που συμμετείχαν στην έρευνα προέρχονται από τμήμα Προσχολικής Αγωγής χωρίς την ειδικότερη θεωρητική ή/και πρακτική κατάρτιση για το συγκεκριμένο μέσο επικοινωνίας και δημιουργίας που παρέχουν οι Σπουδές στη Ρητορική, στον Κινηματογράφο, στα Μέσα, είναι απαραίτητο να σχεδιαστούν υποστηρικτικά μέσα προκειμένου να γίνει αυτό εφικτό.

Κομβικής σημασίας απόφαση συνιστά ο βαθμός και ο τρόπος καθοδήγησης ή υποστήριξης που θα επιλεγεί για την παραγωγή του βίντεο. Στην έρευνα και στην εκπαιδευτική πρακτική συναντάμε τις ακόλουθες κύριες προσεγγίσεις: α) η επιβολή γραφής εκ των προτέρων ενός σεναρίου (storyboard, script), β) η απαίτηση γραφής ενός κειμένου επιχειρηματολογικής σύνθεσης, πριν την έναρξη της παραγωγής (Smith et al., 2016), γ) ο χρονικός προσδιορισμός των φάσεων δημιουργίας του βίντεο, όπως συναντάται στην παράδοση της ψηφιακής αφήγησης (Lambert, 2010), δ) τα πλέγματα ερωτημάτων, είτε για τις ενδιάμεσες αξιολογήσεις των σχεδίων συνεργατικών παραγωγών, είτε ως απαιτούμενη εργασία (assignment), συνοδευτική της παραγωγής (Shipka, 2009).

Θεωρούμε ότι η σύνθεση βίντεο εμπλέκει ένα σύνθετο σύνολο υποδιαδικασιών που απαιτούν από τους δημιουργούς να σκεφτούν εννοιολογικά και να εργαστούν με διαφορετικούς σημειωτικούς τρόπους ταυτόχρονα και σε πολλαπλά επίπεδα, επανεξετάζοντας τις αρχικές ιδέες, μετασχηματίζοντάς τις, καθώς ανακαλύπτουν τα αναδυόμενα νοήματα της πολυτροπικής σύνθεσης. Σύμφωνα με τις Fulwiler & Middleton (2012: 48), η σύνθεση βίντεο από αρχάριους δημιουργούς χαρακτηρίζεται από τις διαδικασίες της «νέας αναδρομικότητας» (new recursivity) και της «πολυεπίπεδης σύνθεσης» («compositing»), οι οποίες δεν αναδεικνύονται μέσω μιας γραμμικής οργάνωσης όπου πρωτεύει ο γραπτός λόγος και άρα επιβάλλεται στους άλλους τρόπους να προσαρμοστούν σε αυτόν.

Η στρατηγική που επιλέχθηκε είναι αυτή του «μη κατευθυντικού υποστηρικτικού υλικού» (προσέγγισης ‘supportive scaffolding’, σε αντίθεση με το ‘instructive scaffolding’ Pea, 2004) που υποστηρίζει τον δημιουργό στις κύριες φάσεις υλοποίησης μιας παραγωγής, δίχως να τον επηρεάζει στις επιλογές του, και δίχως να επιδρά ανασχετικά στον προσωπικό τρόπο έκφρασης. Η στρατηγική αυτή δεν επιβάλλει γραμμική διαδικασία παραγωγής. Με αυτή την προσέγγιση, σχεδιάστηκαν τέσσερα «Φύλλα Αυτοπαρατήρησης (Φ.ΑΠ.)», που περιέχουν φράσεις που δύνανται να ενταχθούν σε πέντε κύριες κατηγορίες: α) οργάνωση αξόνων ενεργειών κεντρικής σημασίας, β) υποδείξεις καταγραφής ιδεών, γ) νύξεις προγραμματισμού, δ) παρακινήσεις επίγνωσης και αυτοελέγχου, ε) ερωτήματα αναστοχασμού και μεταγνωστικής λειτουργίας. Στόχος ήταν να υποστηριχτούν οι φοιτητές: (1) στις κύριες λειτουργίες οργάνωσης της διαδικασίας, (2) στη κριτική και συνειδητή διαχείριση των σύνθετων ρητορικών, σημειωτικών, αισθητικών και τεχνικών επιλογών.

Τα «αντικείμενα» των εν λόγω φύλλων αναφέρονται στα τέσσερα κύρια στάδια μιας παραγωγής: (1) Αρχική Προετοιμασία, (2) Αναζήτηση Δεδομένων και Υλικού, (3) Δημιουργία, Επεξεργασία, Αναθεώρησης, (4) Προβολή και κριτική των βίντεο. Συγκεκριμένα, το περιεχόμενό τους αφορά τις κάτωθι επιμέρους διαστάσεις: Φ.ΑΠ.1 ΑΡΧΙΚΗ

ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ: Θέμα, Αποδέκτης, Στόχοι βίντεο: (Α) Επίγνωση επίπεδου πληροφόρησης, άποψη. (Β) Προσδιορισμός ιδεατού αποδέκτη βίντεο: Επιλογή, στοχασμός «επιθυμητού-ιδεατού» αποδέκτη μηνύματος (προσδιορισμός χαρακτηριστικών του), (Γ) Στόχοι βίντεο ως προς τον αποδέκτη μηνύματος (π.χ. ενημέρωση, συναισθηματική αντίδραση, ανάληψη δράσης), (Δ) Χαρακτηριστικά βίντεο: Πρόβλεψη επί των υλικών (φωτογραφίες, μουσική, αφήγηση κ.ά.). Φ.ΑΠ.2 ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ: Πληροφορίες, Οπτικοακουστικό Υλικό: (Α) Αυτοέλεγχος επιπέδου πληροφόρησης (ενημέρωση από ιστοτόπους, από ανθρώπους κ.ά.), (Β) Καταγραφή βασικών σημείων περιεχομένου, προετοιμασία τρόπου σύνθεσης (κείμενο, εικόνα, ήχος), (Γ) Οπτικά και Ακουστικά υλικά: αναζήτηση υλικού. Φ.ΑΠ.3 ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ-ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ βίντεο: (Α) Προγραμματισμός εργασιών, (Β) Οπτικό μέρος (πρόσθεση, αντικατάσταση κ.ά.), (Γ) Λεκτικό μέρος (παράφραση, αντικατάσταση κ.ά.), (Δ) Ακουστικό μέρος (πρόσθεση γραμμής ήχου, αντικατάσταση), έλεγχος λειτουργικότητας του, επιλογή ακουστικού είδους, (Ε) Σχέση λόγου εικόνας (π.χ. μεταβάσεις), (ΣΤ) Ενδεχόμενη χρήση ρητορικού σχήματος ή σχήματος ύφους, (Ζ) Διαπιστώσεις βαθμού ικανοποίησης, (Η) Προγραμματισμός αναθεώρησης. Φ.ΑΠ.4 ΑΥΤΟ-ΚΡΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΙΤΙΣΗ της παραγωγής βίντεο: (Α) Η Ταυτότητα του δημιουργού: Επίγνωση επί των στοιχείων και επιλογών με τις οποίες εκφράστηκε η ταυτότητα του δημιουργού. Εντοπισμός στοιχείων που διαφοροποιούν την παραγωγή σε σχέση με άλλες, (Β) Αντίκτυπο και βελτίωση βίντεο: Αυτοκριτικός αναστοχασμός μετά την κοινωνική ανατροφοδότηση.

Εβδομάδα/ Συνάντηση	Θεματικές Ενότητες	Μαθησιακό Υλικό	Τεχνολογίες	Αναθέσεις	Φύλλα Αυτο/ρσης
1 ^η / 1 ^η	Εισαγωγή «Πολυτροπικά κείμενα λόγου πειθούς»			-online ερωτηματολόγιο -ανάλυση διαφήμισης	
2 ^η / 2 ^η	Έννοιες Ρητορικής και Ψηφιακοί Χώροι Επικοινωνίας				
3 ^η / 3 ^η	Αρχές Σημειωτικής στην Επικοινωνία		 		
4 ^η / 4 ^η	Πρακτική Επεξεργασίας βίντεο		 	βίντεο 1min με ελεύθερη επιλογή θέματος	
5 ^η / 5 ^η	Αρχές Γλώσσας Κινηματογράφου	 			
6 ^η / 6 ^η	Πρακτική Επεξεργασίας βίντεο				
7 ^η / 7 ^η	Γραμματική Οπτικού Σχεδιασμού & Οπτική Ρητορική	 		βίντεο 3min (α' εκδοχή)	#1, #2, #3
10 ^η / 8 ^η	Ζητήματα Πνευματικών Δικαιωμάτων	 	 	βίντεο 3min (τελική εκδοχή)	#1, #2, #3
11 ^η / 9 ^η	Ζητήματα εμφάνισης και κυκλοφορίας βίντεο στο YouTube			-βίντεο με τίτλους τέλους και μικρογραφία -σχολιασμός στο YouTube	
12 ^η / 10 ^η	Αυτό(κριτική) Προσέγγιση				#4

Σχήμα 1. Σύνοψη Δόμησης και Υλικών Μαθήματος Παραγωγής Βίντεο Λόγου Πειθούς

Δόμηση και Υλικά Μαθήματος

Το μάθημα δομείται σε κατ' ελάχιστον 10 τρίωρες συνεδρίες, σχεδόν διαδοχικές σε διάρκεια 12 εβδομάδων) (Σχήμα 1). Οι κύριες κατηγορίες υλικών που χρησιμοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια των συνεδριών του μαθήματος είναι τα ακόλουθα: (I) Έγχαρτα Υλικά: α) Αφίσα προβολής μαθήματος. β) Οδηγίες χρήσης εργαλείων επεξεργασίας υλικών, γ) Αναφορές κειμένων και ιστοτόπων. (II) Παραδείγματα πολυτροπικών υλικών: αφίσες, σελίδες facebook, βίντεο κοινωνικών μηνυμάτων κ.ά.. (III) Τεχνολογικά εργαλεία. (IV) Αναθέσεις Ατομικών

Εργασιών Μαθήματος (μέσω πλατφόρμας moodle): απαντήσεις σε ένα αυτοματοποιημένο ερωτηματολόγιο, πέντε υποβολές συμπληρωμένων Φ.Α.Π., ένα βίντεο διάρκειας 1min (με ελεύθερο θέμα επιλογής), και ως κύρια εργασία, το βίντεο λόγου πειθούς μέγιστης διάρκειας 3min, με θέμα το 'προσφυγικό' (πρώτη και τελική εκδοχή).

Συζήτηση - Επίλογος

Ο προτεινόμενος σχεδιασμός μαθήματος και δραστηριοτήτων εφαρμόστηκε σε Πανεπιστημιακό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, κατά το εαρινό εξάμηνο του 2016. Παρότι η παρουσίαση των συναφών ερευνητικών αποτελεσμάτων είναι πέραν του αντικειμένου του παρόντος άρθρου, ορισμένα γενικά πορίσματα που συνάδουν με αυτά άλλων ερευνητών, είναι τα ακόλουθα. Οι φοιτητές/τριες: α) αναπτύσσουν κριτική ανάλυση των πολυτροπικών κειμένων των ψηφιακών χώρων επικοινωνίας, β) παράγουν βίντεο με εσωτερική επιχειρηματολογική συνέπεια, γ) δεικνύουν στοιχεία επαρκούς ποιότητας αισθητικής παραγωγής δ) αναπτύσσουν σεβασμό σε θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας, ε) εμπλέκονται ενεργά και με ενθουσιασμό σε ιδιαίτερα απαιτητικές εργασίες παραγωγής βίντεο.

Εκπαιδευτικοί, ερευνητές, στελέχη Εκπαιδευτικής Πολιτικής προωθούν την ένταξη της παραγωγής βίντεο στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Miller & Bruce, 2017), στην εκπαίδευση εκπαιδευτικών (Bruce & Chiu, 2015) και σε πανεπιστημιακά τμήματα ποικίλων επιστημονικών πεδίων (Dreon et al., 2011). Ιδιαίτερα κατά την τελευταία τριετία, η φωνή των επιστημόνων τόσο από τον χώρο των Γραμματισμών στα Μέσα (Mihailidis, 2018) όσο και από τον χώρο των Σπουδών Ρητορικής (Adler-Kassner, 2017) έχει ενταθεί, θέτοντας την εκπαίδευση μπροστά στην ευθύνη της επαρκούς προετοιμασίας των εφήβων για την αντιμετώπιση των φαινομένων που παρουσιάζονται στα τρέχοντα οικοσυστήματα των κοινωνικών μέσων (μισαλλοδοξία, βία, ρατσισμός κ.ά.), και του πολιτικού λόγου (κατασκευασμένα νέα, διοχέτευση προπαγάνδας, προσβλητικός λόγος).

Για την κατάλληλη επεξεργασία των συναφών παιδαγωγικών προσεγγίσεων, απαιτείται επαρκής διερεύνηση των δυνατοτήτων και των τρόπων έκφρασης των εφήβων και των νέων, σε διαφορετικούς πληθυσμούς, καθώς και ένα διεπιστημονικό ενδιαφέρον, με ουσιαστική σπουδή και συνεργασία, ερευνητών και εκπαιδευτικών ποικίλων πεδίων.

Ευχαριστίες: Στην Μ. Παπαδοπούλου, Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, για τη συνεργασία στο υλικό του μαθήματος, στον κ. Γ Κραββαρίτη για τη συμβολή στην ενότητα «Γλώσσα Κινηματογράφου» και στους φοιτητές/τριες της πιλοτικής έρευνας (2014) και της κυρίας έρευνας (2016) για την ενεργή συμμετοχή τους.

Αναφορές

- Adler-Kassner L., (2017). Because writing is never just writing. *CCCC Presidential Address- 2017 Conference on College Composition and Communication*, NCTE.
- Bruce D. & Chiu, M.M. (2015). Composing with New Technology: Teachers Reflections on Learning Digital Video. *Journal of Teacher Education*. Vol. 66(3), 272-287.
- Buckingham, D. (2015). Do we really need media education 2.0? Teaching media in the age of participatory culture. In T. Lin, D. Chen, & V. Chai (Eds.), *New media and learning in the 21st century*. (pp. 9-21). Singapore: Springer.
- Burn, A., & Durran, J. (2007). *Media literacy in schools: Practice, production and progression*. Sage editions.
- DePalma, M. J., & Alexander, K. P. (2015). A bag full of snakes: Negotiating the challenges of multimodal composition. *Computers and Composition*, 37, 182-200.
- Dietel-McLaughlin, E. (2009). Remediating Democracy: Participation, Parody and the Vernacular Rhetorics of Web 2.0. *Computers and Composition, Online Special Edition: Composition in the Freeware Age* (Fall 2009).

- Dreon, O., Kerper, R. M., & Landis, J. (2011). Digital storytelling: A tool for teaching and learning in the YouTube generation. *Middle School Journal*, 42(5), 4-10.
- Dubisar, A. M., & Palmeri, J. (2010). Palin/pathos/Peter Griffin: Political video remix and composition pedagogy. *Computers and Composition*, 27(2), 77-93.
- Fragkiadoulaki K., Dimitracopoulou, A., & Papadopoulou, M. (in press). The function of images in argumentation against racism in videos designed by university students: modality configurations' effects. In *Selected Proceedings from the 11th International Semiotics Conference "The Fugue of the Five Senses. Semiotics of the Shifting Sensorium"*.
- Fulwiler M. & Middleton K. (2012). After Digital Storytelling: Video Composing in the New Media Age. *Computers and Composition*, No 29, 39-50.
- Gilje, Ø. (2010). Multimodal redesign in filmmaking practices: An inquiry of young filmmakers' deployment of semiotic tools in their filmmaking practice. *Written Communication*, 27(4), 494-522.
- Jenkins, H. (2006). *Confronting the Challenges of Participatory Culture: Media Education for the 21st Century. An Occasional Paper on Digital Media and Learning*. John D. and Catherine T. MacArthur Foundation.
- Kearney, M., Jones, G. & Roberts, L. (2012). An emerging learning design for student-generated 'iVideos'. In C. Alexander, J. Dalziel, J. Krajka & E. Dobozy (Eds), *Teaching English with Technology, Special Issue: LAMS & Learning Design*, 12(2), 103-120.
- Kress, G. (2010). *Multimodality: A Social Semiotic Approach to Contemporary Communication*. Routledge.
- Kress, G., & Van Leeuwen, T. (2006). *Reading Images: The Grammar of Visual Design*. Routledge.
- Lachney, M. (2012). Students as fans: Student fandom as a means to facilitate new media literacy in public middle schools. *Fan Culture: Theory and Practice*, Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 188-207.
- Lambert, J. (2010). Digital storytelling cookbook. Digital Diner Press. Retrieved from <http://www.storycenter.org/cookbook.html>.
- Mihailidis, P. (2018). Civic media literacies: re-Imagining engagement for civic intentionality. *Learning, Media and Technology*, 2018, 1-13.
- Miller S. & Bruce D. (2017). Welcome to the 21st Century: New Literacies Stances to Support Student Learning with Digital Video Composing. *English Journal* 106.3, NCTE. 14-18.
- Organization of Economic Cooperation and Development [OECD] (2010). *Strong performers and successful reformers in education: Lessons from PISA for the United States*. Paris, France
- Pea, R.D. (2004). The social and technological dimensions of scaffolding and related theoretical concepts for learning, education, and human activity. *Journal of the Learning Sciences* 13, 423-451.
- Powell, B., Alexander, K. P., & Borton, S.. (2011). Interaction of author, audience, and purpose in multimodal texts: Students' discovery of their role as composer. *Kairos: A Journal of Rhetoric, Technology, and Pedagogy: PraxisWiki*, 15(2).
- Ranker, J. (2008). Composing across multiple media: A case study of digital video production in a fifth-grade classroom. *Written Communication*, 25(2), 196-234.
- Selke, R. J., & Selke, C. L. (2008). "Convince me!" Valuing Multimodal Literacies and Composing Public Service Announcements. *Theory Into Practice*, 47(2), 83-92.
- Shipka J. (2009). Negotiating Rhetorical, Material, Methodological and Technological Difference: Evaluating Multimodal Designs. In *College, Composition and Communication(CCC)Journal* 61:1, NCTE.
- Smith, B. E., Kiili, C., & Kauppinen, M. (2016). Transmediating argumentation: Students composing across written essays and digital videos in higher education. *Computers & Education*, 102, 138-151.
- Tetloff, M., Hitchcock, L., Battista, A., Lowry, D. (2014). Multimodal composition and social justice: Videos as a tool of advocacy in social work pedagogy. *Journal of Technology in Human Services*, 32(1-2), 22-38.
- The New London Group. (1996). A pedagogy of multiliteracies: Designing social futures. *Harvard educational review*, 66(1), 60-93.
- National Council of Teachers of English (N.C.T.E) (2013). *The NCTE Definition of 21st Century Literacies*, February 28, 2013, <http://www2.ncte.org/statement/21stcentdefinition/>
- Φραγκιαδουλάκη, Κ., Δημητράκοπούλου, Α. & Παπαδοπούλου Μ. (2017). Από τη σύνθεση έτοιμου ψηφιακού υλικού στην πολυτροπική οικοδόμηση νοήματος: τα πρώτα βήματα μιας μετάβασης. Στο Σ. Γρόσδος, (επιμ.) *Ολπκοακουστικός γραμματισμός στην Εκπαίδευση. Πρακτικά 1^{ου} επιστημονικού Συνεδρίου με διεθνή συμμετοχή*, Θεσσαλονίκη. ΠΔΠΕ και ΔΕ Κεντρικής Μακεδονίας. τόμος β'. σελ.335-334.